

PRAZNOVSZKY MIHÁLY

JÓZSEF ATTILA BALATONFÜREDEN

Nem lehetetlen, hogy a Füredi Panteonban nemso-kára József Attila is kap majd egy emléktáblát. Hiszen ott nemcsak azoknak van emléktáblája, akik életművében meghatározó szerepet tölt be a Tó, vagy jelentős irodalmi mű megszületését inspirálta a víz fenséges látványa, hanem olyanok is emlék-jelhez jutottak itt, akik éppen csak megfordultak a füredi partokon, de személyiségük, életművük olyan súlyú, hogy már ez a röpké látogatás is meg-érdemel egy szép márványtáblát ebben a híres dics-csarnokban.

Ez a látogatás 1932. szeptember 6-án történt, s mindössze félnapig tartott. De olyan események keretében történt, amelyek következtében egy boldog, kiegyensúlyozott, életvidám költőt láthattak a füredi sétány öreg fáin. Ebben az évben, májusban alakult meg Budapesten az IGE, a magyar irodalom új érdekvédelmi szervezete: az Írók Gazdasági Egyesülete, amelynek József Attila azonnal tagja lett. Az elnök, szervező Pakots József a kiváló poli-tikus és gazdag üzletember, aki látta, leírta, hogy a magyar irodalomnak két nagy megoldatlan feladata van ekkor, amelyre az IGE vállalkozhat: *”Egy tá-borba gyűjtse az írókat világfelfogásra és irányzat-ra való tekintet nélkül; és bizalmas tanácskozáso-kon foglalkoztassa őket a saját problémáikkal... a másik: az írók közvetlen társadalmi kapcsolatba kerüljenek a nagy közönséggel...”*¹

Mindezeket kell tehát megoldani, s főleg az író áldatlan helyzetén kell változtatni, amely úgy lát-szik állandósult jelensége a magyar irodalomnak. Elhatározta hát, hogy egy évben egy-szer, egy hétre íróhetet szervez azok-nak, akiknek kedve van beszélgetni irodalomról, társadalomról, az írók helyzetének megváltoztatásáról, s per-se közben jól is érzik magukat. Mindezekon felül természetesen meg-szervezte, hogy az írók kisebb-nagyobb támogatást, kölcsönt, aztán orvosi segítséget, jogi tanácsadást kapjanak. Valami elkezdődött ebben az évben. 1933-ban Lillafüreden tar-tották a következő íróhetet. Ennek vi-lágirodalmi súlyú eredménye az Óda megszületése. 1935-ben a Margitszi-get adott otthont ennek az esemén-nynek, de egyik sem érte utol a balatoni íróhét hangulatát. (Ráadásul Pakots

József 1933-ban meghalt, így a jól indult szervez-kedés hamar zátonyra futott, s az IGE nem tudta teljesíteni a szép elképzelést.)²

Az íróhét szeptember 4-én, vasárnap kezdődött Veszprémben és 11-én ért véget Keszthelyen. Az első két nap a megyeszékhelyen volt, 6-án délelőtt utaztak Füredre, majd innen délután hajóval Sió-fokra, ahol a másnapot is töltötték, majd végül Keszthelyen és Hévízen pihentek, értekeztek. Jó-zsef Attila mindvégig ott maradt a programon. Már hogyné maradt volna, hiszen nagyon jól érezte ma-gát. Ahogyan Kodolányi János írta: *„Most elemé-ben volt! Gond nélkül töltötte napjait, vasúti jegy, szobakulcs, étkezésre jogosító szelvényfüzet a zse-bében, az IGE-től pénzt is kapott, a társaságban vi-tatkozó megszállottak és sakkpartnerek, meleg nyár, fövény, víz, illatozó gesztenyefák... S József Attila, a fiatal sólyom, harciasan, vidáman, csa-pongva fürdött az élet fényözönében.”*³

Persze a dolog nem így indult, hiszen Veszprém-ben nem voltak elégedettek az ellátással. A másik szemtanú, József Attila szobatársa, Nagy Lajos maga is megemlékezik az eseményekről. Ebből is tudjuk, hogy bár a veszprémi fogadtatás kitűnő volt, minden prominens városi, megyei személyiség jelen volt, a kultuszminiszter nagy beszédet mondott (amelyben nem ígért semmit), fellépett Kosztolányi és Tersánszky, a veszprémi írók is szerepeltek, de ők mind-ezek ellenére mégis rosszul érezték magukat, mert a Korona szálló éttermében pocsék volt a kiszolgálás. Így fogalmaz Nagy Lajos: *„Veszprémben három na-*

Mécs László, Szabó Lujza, Kosztolányi Dezső a Gyógytörem előtt (1932)
(Balaton, 1932. 10.sz. 63.)

pot töltöttünk. Ott kissé gyér ebédeket és vacsorákat ettünk, márpedig nekiünk, József Attilának és nekem, az evés volt a fontos. Balatonfüreden aztán fényes ebéddel vártak, és onnan kezdve mindennap lakmároztuk. Az asztalnál mindenütt mellettem ült Attila, aki úgy élvezte az ételeket – halat, szárnyast, pazar köreteket, tortát, a legfinomabb gyümölcsöket –, hogy nyögött és sóhajtozott a gyönyörűségtől. És szüntelenül magyarázta még teli szájjal is, miért olyan finom a fogas, miért olyan remek a szőlő, körte...”⁴

József Attila persze erről nem tesz említést. Egy levelezőlapot küldött élettársának Szántó Juditnak Veszprémből (örzi a Petőfi Irodalmi Múzeum gyűjteménye), amelyet aláíratott a jelenlévők egy részével, többek között Mécs Lászlóval, Kosztolányi Dezsővel. Büszke volt, hogy huszonhét évesen ott lehet, hogy befogadták maguk közé, még ha előadói szerepet nem is kapott.⁵

Maga a résztvevői névsor is imponáló. Többféle forrásból sem tudjuk összeállítani annak az 50-60 magyar írónak a listáját, de amit rekonstruálni lehet, az is elég, hogy irigykedjünk a hajdaniakra: micsoda Parnasszus volt jelen Füreden: Baktay Ervin, Püskösti Andor, Falu Tamás, Szegedi István, Fodor József, Berda József, Erdélyi József, Szántó György, Mécs László, Ligeti Ernő, Tersánszky Józsi Jenő, Fenyő László, Kárpáti Aurél, Kiss Menyhért, Laczkó Géza, Lampérth Géza, Paulini Béla, Pethő Sándor, Schöpflin Aladár, Sziklay János, Szekula Jenő, Tamási Áron, Tábori Kornél, Terescsényi György, Rónay Mária, Hegedűs István, Körös Andor, Vidor Marcel, Supka Géza, Pakots József, Farkas Béla, Balassa József, Rédey Tivadar, Halmi Bódog, Illyés Gyula, József Attila stb.⁶

A hangulatot Szántó György a nagyszerű (s ekkor már vak) erdélyi író fogalmazta meg, aki az együttlét oldottabb formáira emlékezett vissza Veszprémre: „a díszében be is rúgtunk mindannyian szellemi elrendeltetésünk tudatában... Ebéd után Illyés Gyulával és József Attilával bolyongtam valami parkban, ahová magukkal vittünk néhány poharat és borosüveget. Rengeteg mondanivalónk volt egymás számára, de semmire sem emlékszem, mert a bor beszélt belőlünk. Másnap bebarangoltuk a várost...”⁷

A füredi rövid tartózkodásról egy fénykép készült, amelyen ugyan nem látható József Attila, hanem a résztvevők másik csoportja. (Veszprémben készült

csoportkép vele a Korona szálló előtt, s a síófoki strandon is ott feszít fürdőruhában a vidám kompániában.) Maga Szántó György, de mások is kiemelik a füredi fogadtatás és vendéglátás nagyszerűségét, amely jelentősen különbözött a veszprémitől. (Már ami az étkezés minőségét és mennyiségét illeti.) Még a hangulat is más volt, talán oldottabb, talán a szép nyárvégi színek, a füredi csend immáron még fokozta a helybeliek és a vendégek örömét: ennyi hírességet üdvözölhettek a fürdőhelyen. Az előbb említett Szántó György így folytatta visszaemlékezését: „Veszprémből Balatonfüredre vitt az utunk. Újabb lelkes fogadtatás, szónoklatok, matiné a szabadban. Szabó Lujza és Závodszy gyönyörűen énekeltek, egy bájos, üdsecsengésű leányhang Himfyt szavalt. Olyan igéző volt ebben a környezetben, megkérdeztem a nevét. Balla Zsuzsa.”⁸

A Literatúra folyóiratban, amelyet Supka Géza az IGE titkára szerkesztett, az októberi számban Pakots József beszámolt az íróhétről. Ő maga is kiemeli a füredi nagyszerű hangulatot és élményt. „Balatonfüreden szinte extatikus öröm középpontjába kerültek, a közigazgatási hatóságok, a fürdőigazgatóság, a közönség elhalmozták szeretetük minden küldő és belső jelével, kiváló művészek részt kértek az írók találkozájából és a művészetük nemes arannyal vontak be az írói alkotásokat.”⁹

A helyi sajtó is tájékoztatást adott az eseményekről. A *Balaton* című lap visszafogottabb, szűkszavúbb: „Veszprém város lakossága és a balatoni fürdőtelepek közönsége élénk érdeklődést tanúsítottak az íróknak a balatoni étellel összekapcsolt szervezkedése iránt.” Ebben a lapban közlik az eddig ismert egyetlen felvételt a füredi vendégekről, valamint

Supka Géza, Ferencsik János, Szabó Lujza, Závodszy Zoltán a Gyógyterem előtt (1932)
(Ferencsik János: Bp., 1979.)

Sziklay János versét *Balatonfüred* címmel, amelyet a szerző olvasott fel Füreden, s valószínűleg erre az alkalomra írt.¹⁰

A község lapja, a hetenként kétszer megjelenő *Balatonfüred* már bővebben tudósít. A szeptember 6-ai számában részletesen ismerteti a várható, aznapi programot, majd szeptember 10-én pontosan leírja az eseményeket. Kétségtelen tény, hogy a rövid tartózkodás – fél tízkor érkezett a különvonat,¹¹ s délután három órakor hajón elutaztak – középpontjában a magyar irodalom és művészet füredi jelesei előtti tisztelgés állt. Hárman voltak: Jókai Mór, Kisfaludy Sándor, Blaháné, valamint a magyarországi népszerűsége csúcán álló Rabindra-nath Tagore. Fellépett Bartos Gyula, a Nemzeti Színház örökös tagja, Balla Zsuzsi, a Belvárosi Színház művésznője, Szabó Lujza, az Operaház énekese, Závodszy Zoltán, a kiváló énekes. Őket Ferencsik János kísérte. Valamint szerepelt többször a helyi daloskör is, akik zömmel balatoni dalokat énekeltek.

Természetesen adott volt a már ismert protokoll-események sora Füreden is. Főleg sok-sok beszéd hangzott el. Az írókat Cs. Darab József községi bírósági és Bánó Rezső a fürdőigazgatóság vezérigazgatója köszöntötte. Pakots József fogadta az üdvözlést, aki Füreden még legalább négy beszédet mondott. Nagyon élvezte és nagyon profi módon kezelte ezeket a helyzeteket. Volt szoborkoszorúzás is: a Jókai emlékművet,¹² a Kisfaludy szobrot¹³, és Blaháné emlékművét¹⁴ koszorúzták meg, Tagore emlékművéhez a „a magyar költők virágait” Fodor József és Berda József vitte.¹⁵ Látványos bejelentésekben itt sem volt hiány. Baktay Ervin, az Indiát megjárt tudós mindenki meglepetésére olyan Tagore verset adott át Andersen Feliciának felolvasásra, amelyet „Tagore az íróhétnek repülőgépen küldött.” A soksok vers, ének mellett a tudósító fontosnak tartotta kiemelni: „Nagy hatása volt a Kassáról érkezett Mécs Lászlónak, aki két költeményét mondta fehér papi öltönyében.” (Mécs is nagyon élvezte ezeket a teátrális megjelenéseket. Nagy Lajos ezt írta róla: „legnagyobb sikerrel szerepelt Mécs László, aki fehér papi reverendájában jelent meg, szép ember volt, jól szavalt, zengő, szárnyaló erejű hangon a közönség igényének megfelelő verseket.”)¹⁶ Bejelentették, hogy a kultuszminister a magyar íróknak adományozott egy tihanyi telket, hogy ott íróházat építsenek.¹⁷ Hatalmas taps fogadta Bánó Dezső bejelentését is, aki azonnal 1000 pengőt adott a költségekre „s ezt a helyszínen több lelkes adomány követte”.

De a legnagyobb ováció akkor tört ki, a mikor bejelentette, hogy a megjelent írók tiszteletére nagyszabású ebédet ad egy órakor a Grand hotelben.¹⁸ Itt is volt meglepetés, a fürdőigazgatóság két ezüst plakettet készíttetett, az egyiket Karafiáth Jenő kultuszministernek adták át jelképesen, a másikat Pakots József vette át, aki azonnal mondott egy remek válaszbeszédet.

Pontosan nem tudjuk kik vettek részt, a szereplők listája így nézett ki: Pakots József, Lóránt László, Terescsényi György, Kárpáti Aurél, Majthényi György, Ligeti Ernő, Sziklay János, Erdélyi József, Tamás Sári, Baktay Ervin, Fodor József, Berda József, Szegedi István, Mécs László. Természetesen itt voltak a többiek is, hiszen a síófoki strandon készített képen már többen vannak, sőt, talán ahogy terjedt az íróhét visszhangja, egyre többen csatlakozhattak még hozzájuk. József Attila azonban egy percre sem tárgított. Végre Füreden hatalmasakat ehetett, s még előtte volt jó néhány kellemes nap és élmény.

Hát hogyan lett volna boldog. A valóban végletekig feszített, bizonytalan helyzetektől hemzsegő életében ez az egy hét valóban az önfeledtségé volt. A barátoké, a jókedvé, a menekülésé. Már hogyan állítana Füred mai közönsége is egy ilyen emlékjelet annak igazolásául, hogy a XX. század legnagyobb magyar költője röpké boldog pillanatait ennek a fürdőhelynek is köszönheti.

Hát hogyan lett volna boldog. A valóban végletekig feszített, bizonytalan helyzetektől hemzsegő életében ez az egy hét valóban az önfeledtségé volt. A barátoké, a jókedvé, a menekülésé. Már hogyan állítana Füred mai közönsége is egy ilyen emlékjelet annak igazolásául, hogy a XX. század legnagyobb magyar költője röpké boldog pillanatait ennek a fürdőhelynek is köszönheti.

1 Pakots József: A magyar írók parlamentje. Literatura, 1932. szeptember.

2 M. Pásztor József: „Kezdetben volt Pakots”. Az IGE-íróhetek krónikája 1932-1936. Bp. 1984.

3 Kodolányi János: Visszapillantó tükrök. Bp. 1968, 337-338.

4 Nagy Lajos. A menekülő ember. Bp. 1977, 397-398.

5 József Attila kéziratjai és levelezése. Bp. 1980, 306.

6 A magyar irodalom és a magyar művészet olyan kortársi listája ez, amely önmagában is megér egy külön tanulmányt. Hiszen olyan sokféle korosztály, irányzat, minőség képviselői voltak jelen, hogy valóban nehéz közös nevezőt találni az íróhéten való részvételi szándékukról. Hacsak az nem, hogy azért egy hét a Balaton mellett, teljes ellátással még az utószezonban is megér egy kis toleranciát.

7 Szántó György: Öt fekete holló. Bp. 1942. 108.

8 Szántó: i. m. 110.

9 Pakots József. Beszámoló az Íróhétről. Literatura, 1932, október

10 Balaton, 1932, október, 55, 63.

11 Akkor még közlekedett Veszprém és Balatonfüred között a vonat (Káptalanfüreden át), amelynek mára már csak a nyomvonala látható itt-ott.

12 Az 1925-ben felavatott Jókai emlékmű ott állt a Blaha és a Jókai utca kereszteződésében (a Jókai múzeum és a Kerek templom között), ahol ma az a kis forgalomterelő van. Elek Miklós: A Jókai emlékoszlop története, sorsa és jövője. Füredi História, 2003. július, 17-18.

13 Kisfaludy Sándor ma látható szobrát Vay Miklós készítette, a Tagore sétányon található, 1877 óta idézi Himfy emlékéit.

14 Az ún. Blaha Lujza emlékpád a Tagore sétányon áll, 1926-ban avatták fel.

15 Rabindranath Tagore 1926. november elsején érkezett Füredre, november 8-án emlékfát ültetett a sétányon, ahol később kőbe vésték füredi látogatása emlékére írt versét. Szobrát 1956-ban avatták.

16 Nagy Lajos: i. m. 397.

17 A tihanyi házból sem lett semmi, olyan jogi kötöttségek léptek fel, amelyet az IGE állandó töké hiányában nem tudott teljesíteni.

18 Az egykori Grand hotel, Füred legrégebbi épületeinek egyike, 1803-tól már Nagyvendéglőként szereplő 32 szobás, emeletes szálló. Jelenleg felújítás alatt áll.